

СТЕФАН ДИЧЕВ

НЕТЪРПЕЛИВ

chitanka.info

1

В керван-сарая Шакир пристигна тъкмо когато някакъв файтон излизаше от голямата му порта. Изморен и нетърпелив, Шакир бегло спря поглед на пътника във файтона. Повече се загледа в конете, отпочинали и яки. Мислеше си, че такива именно трябва да получи и той. Нямаше време за губене. И без това небето бе покрито с тъмни облаци. Всеки миг можеше да плисне дъжд.

Последван от слугата си, Шакир влезе във вътрешния двор на керван-сарая. Но там беше безлюдно.

— Има ли тук хора? — извика той и скочи от коня.

Две женски глави се показаха на горния прозорец, препречен от дървена решетка. Очите закачливо гледаха напетия офицер. Устата се плезеха.

— Ханджийо, хей, ханджийо, къде си? — дигна глас младият валийски адютант. Бързаше. Не му беше до шеги и закачки.

В отговор на неговия вик от страничния яхър един след друг излязоха ханджията Омар ага, нисък, възпълничък старец с голяма бяла брада, и друг някакъв мъж на средна възраст, неугледен и свит, по дрехите личеше, че е ратай.

— Селям алейкюм!... Аз съм адютантът на Вали паша — представи се веднага делово Шакир, а и с чувство на достойнство.

— Алейкюм селям, синко... — отвърна на поздрава му ханджията, очичките му, малки и остри, внимателно го оглеждаха. — Ха̀ добре си дошъл!... Рече ми той Ибрахим бей, знам аз, че ще минеш... Хей, Стояне, какво зяпаш, вкарай конете в яхъра де! — извърна се към ратая. А после пак на Шакир, любезно и прелюбезно: — Влез, синко, отдъхни си.

— Бързам, Омар ага!

— Ама едно кафе поне да изпиеш!

— Остави кафето. Давай коне!

— Конеч...? То имаше коне...

— Как имаше? — вторачи се в него адютантът. — Има или няма?

— Имаше, но нали такова, Цариградчанина...

— Какъв Цариградчанин ми разправяш? Беят не ти ли каза, че трябва веднага да продължа? Заповед на валията, ти разбираш ли?

— Ами той, беят, по едно време разправяше едно, после друго... Аллах ми е свидетел, нищичко не разбрах от приказките му, синко! Пък като се чу за Баш комитата, че бил в града, така набързо и замина. Нито плати... Ама аспра, дето се казва, не остави... Влез де, от бързане никой не е прокопсал.

— Ай, шейтан!

Въпреки яда си, ще не ще, Шакир влезе в керван-сарая. Насреща в камината пламтеше огън. И нещо вреше в котлето там. Той неволно приближи да се сгрее. Седна на миндера. Рейзи, слугата му, се излегна недалеч на козяка. Поднесоха кафе и локум. В съседната одая се смееха жени. Някой свиреше на саз.

Младият валийски адютант на големи глътки сърбаше кафето и гледаше как започналият дъжд ръси стъклото на прозореца.

— Каква е тая пролет, слънце не видяхме! — рече той.

— Воля на всевишния, синко! — въздъхна примирително Омар ага. — Пък и нека вали... Я само в каква одая ще те настаня. Мекичко, хубаво, конак същи. И не е скъпо, не съм скъпчия аз. Колкото да не съм без хора тук!...

Адютантът отегчено слушаше. Извади лулата си. Запали я. Запуши.

Омар ага продължаваше все тъй монотонно.

— Викам аз на Цариградчанина: остани бе, джанъм, викам му. Не! Бърза! Нещо всички бързат.

— Тоя, дето с файтона ли?

— Той, той, добър човек! Сече му пипето. Пък едни приказки. Хем гяурин!

— Каквоо?! — измъкна лулата от устата си адютантът. Гледаше го недоумяващ. — И ти посмя... посмя да му дадеш конете, които трябваше да пазиш за мен?!

— Бе гяурин той, ама от ония!... Пък и откъде да те знам кога ще дойдеш сани ефенди!... Ама не се гневи де! Нали твоят паша, нали Мидхат им дава криле на такива!

— Теб са ти казали каква е моята мисия!

— И той бърза, бе човек! Аллах, от някое време всеки бърза! По важна работа на царщината пътува, тапия с ей такива печати ми показва. На кого по-напред тогава, а?

— Повечко лири ти е сложил той в ръката, това е! — процеди през зъби адютантът. В гнева си той дигна празното филджанче и понечи да отпие.

— Още едно кафе да ти сваря, а, сани ефенди?

— Нищо не искам!

— Ама слушай, няма защо да се сърдиш. Аллах, какво лошо има? Щом дава повече — вземам. Нали за това съм тук. Не е като твоя Ибрахим бей. Напи се, изпочупи де какво види, а за плащане дума не обелва! Е, виждам аз, друг човек си ти, ама де да съм знаел! Пък почакай да починат конете и... Ей го, засилва се дъждът!

— Не!... Уморени не уморени, ще вървя! — скочи Шакир. — Баш комитата е в града. Тоя път известията са категорични!

— Нали беят отиде...

— Боят... Само може да я забърка някоя той!... — Гласът му бе мрачен, но имаше и нотки от самоувереността на Мидхат, неговия кумир. — Рейзи! Ставай! Ставай, тръгваме!...

Все по-силно брулеше дъждът. Светкавици прорязваха небето, а в тяхната бяла светлина изплуваше гола, камениста местност и по прогизналия от вода път подскачаше файтонът с Цариградчанина. Той се беше скрил под гюрюка, а до него файтонджията; в това нямаше нищо необичайно, защото всъщност двамата бяха Левски и главният изпълнител на комитетската тайна полиция Христо Големия.

— Дий! — разтърсваше поводите Големия и плющеше с камшика. — Казах ти, Дяконе, ама ти... И хем видяхме, че ще вали!

— Работата не търпи отлагане, Христо — рече Левски, без да отмести поглед от пътя. — Ако Лазар повтори същата щуротия, последствията могат да бъдат фатални за комитета им.

— Остави ме да му тегля куршума и толкова!

— Има Устав! — отвърна студено Левски. — Забравяш, че Уставът е и над комитетската тайна полиция!

— Аз така, само казах...

— И аз само казах! — усмихна се Левски, а в очите му за още един миг остана студенината.

Най-сетне той отмести поглед от пътя, подаде глава изпод гюрюка и огледа небето.

— Като че ли намаля! — каза.

Наистина дъждът бе загубил от силата си. А и някак просветна. Само дето колелата внезапно затънаха в лепкавата кал.

— Дяволска работа!... Дий бре!

— Какво има, Голям?

— Какво има... Нали виждаш. Един господ само знае как ще се измъкнем!

— Е, е, и от по-дълбока кал сме се измъквали! — разсмя се Левски и подаде пак глава да огледа местността. Пороищата бяха засипали пътя. За миг колелата оставяха в калта дълбоки следи, същински рани, но те бързо се затваряха, изравняваха се, дъждът ги изглаждаше.

Само че другаде се спря погледът му. Някъде назад се мяркаха силуетите на двама конници. Той се дръпна във файтона, залепи се за малкото прозорче в задната част на гюрюка и ги заразглежда.

— Какво? — обади се нетърпеливо Големия.

— Ония...

— Адютантчето ли?...

— Да... Наближават ни.

Като задържаеше с лявата ръка поводите, Големия измъкна револвера си и също залепи глава о прозорчето.

— Сега му е времето! — рече. — Ти вземаш тоя с чадъра, аз другия и ни лук ял, ни лук мирисал!... — прибави той с примес от омраза и лукавство, втиквайки дулото на револвера си в процепа.

— И ще се свършат тъй мъчителите ни, а?... — рече насмешливо и с укор Левски. — Слушай, я си гледай конете!

— Ама той за тебе е тръгнал, разбрахме го вече!

— Толкоз по-добре, че навреме иде!... Хайде, скривай револвера!

С привична бързина Левски извади мустаци, залепи ги. Сложи и очила. Огледа се в огледалцето си.

— Погледни и ти, личи ли? — рече.

А пръхтенето на турските коне вече се чуваше.

— Ей, ей, спри! Спри, ти казвам! — крещеше Шакир.

— Ах! — подаде глава Левски. — Ефенди! По-скоро влизайте на сушина... Спри, спри, файтонджийо!... Заповядайте, ефенди!...

Любезността му обезоръжи Шакир. Той изчака да спре файтонът и като се държеше с последни сили в гривата на коня си, стъпи с единия крак върху стъпалото.

— Ха така! Заповядайте, ефенди! — помогна му Левски. Направи му място.

— Тук имало и друг — вмъкна се под гюрюка валийският адютант и тежко се отпусна върху седалката.

— Че файтонджията само! Хайде, отивай на капрата, стига ти толкова!... Е, сега е широчко. Минете насам, заповядайте! За града ли, ефенди?

— За града! Ще ви измокря тук, но тоя дъжд...

— Кой ти гледа сега... Я, защо не си съблечете шинела! Ей ви това чердже, покрийте се, ще ви затопли! А вашият слуга, ефенди? —

И Левски загрижено погледна към язdecия вcтpани Рейзи.

— Нека ce качи при фaйтoнджиятa, тa дa пoчинaт конетe! — кимнa Шaкиp.

Дъждът oтдавна бeшe cпpял и нaд cвaлeния гюрюк пpeз paзкъcaните oблaци cияшe нeбeтo, тъй кaктo мoжe дa бъдe вeдpo и cиньо caмo пpeз пpoлeттa. Шaкиp, извaдил тютюн, пълнeшe лулaтa cи. Зaхaпa я, зaпaли я. A пocлe пpeдлoжи oт тютюна и нa Лeвcки.

— C блaгoдapeниe, cани eфeнди, нo нeщo нacтинaл ли cъм, кaквo, души мe! Пo-дoбpe дa нe пия cегa тютюн, пък и cтoмaхът ми нe e в peд — пpoдължи cвoитe oбъcнeния Лeвcки.

Вaлийcкият aдютaнт никaк нe ce интepecувaшe oт здpaвocлoвнoтo cъcтoяниe нa cъбeceдникa cи, aлa кaтo възпитaн чoвeк, кимнa cъчувcтвeнo.

— Тa, кaзвaтe, чe cтe нoвинaр? — пoдхвaнa тoй пpeкъcнaтия paзгoвop. — Дoбpe e тoвa, пoлeзнo e зa държaвaтa! — Нeвoлнo пoдpажaвaшe нa cвoя пaшa, cвeизвecтния c нaпpeдничaвитe cи идeи pуceнcки вaлия.

— Вceки cпopeд cилитe cи, cани eфeнди! — зaклимa Лeвcки. Oтвopи чaнтaтa cи. Извaди нaкoлкo бpoя вecтник „Турция“.

— Знaм гo, paзбipa ce! Мoят пaшa кaзвa: „Aкo oстaнaлитe cа кaтo тoя вecтник, тoгaвa у нaс вcичкo би вървaлo пo мeд и мacлo!“ Нo имa и eдин дpyг вecтник...

— Дpyг? Кaкъв дpyг?!

— Нa oния, нa кoмититe в Бyкypeщ. „Cвoбoдa“ гo кaзвaт, нe гo ли знaeтe?

— A!... Тoвa вeчe нaиcтинa e cъвceм дpyг вecтник, cани eфeнди!... Нe, нe мoжe дa cтaвa cpaвнeниe!

Шaкиp ce paзcмa.

— Кaквo? Зaщo? — питaшe yж oзaдaчeнo Лeвcки.

— Сeтиx ce зa eднoгo... Зa paзпpoстpaнитeля нa тoя кoмитeтcки пapцaл ce ceтиx!

— Пaк нищo нe paзбpaх... Нa бyнтoвничecки вecтник?

— Чyвaли cтe зa oня, дeтo гo кaзвaт Лeвcки, нaли?

— Лeвcки... Тoя, дeтo...?

— Тoй! Cъщият!... E, имaтe къcмeт... Мoжe дa ce cлyчи тъй, тa вaшa милocт първи дa oпишe във вecтникa cи нeгoвoтo зaлaвянe!

Двамата не откъсваха очи един от друг. А?! — сякаш казваше удивеното лице на новоизлюпения цариградски новинар. Ще видиш, ще видиш! — отвърщаше самоуверено лицето на адютанта.

Но тъкмо тогава страшен глас ревна:

— Стой!

Големия инстинктивно опъна поводите и на мига посегна за револвера си.

— Какво, какво има? — надигна се смаян адютантът.

Няколко заптии с насочени пушки обграждаха файтона.

— Кои сте вие бре! — крещеше единият. — Отде идете? Я да ви видя суратите?...

— Ти защо си се развикал! — сръза го възмутеният Шакир. — Очи нямаш ли!...

— А! Ваше... ваше благородие... — позна го заптието. — Ние за Баш комитата... дето... защото Баш комитата Левски търсим!...

— И във файтона ли го търсите? Нали е в града!... Хайде, освобождавайте пътя!... Къде е Ибрахим бей сега?

— Ами в конака!... в конака, сани ефенди! — отвърнаха в хор заптиетата.

Без да чака по-нататъшните им обяснения, Големия така силно шибна конете, та заптието, хванало ги за поводите, едва успя да отскочи.

Те продължиха пътя си. Цариградският новинар не преставаше да се смее и да пляска адютанта по коляното.

— Май за бунтовника ви взеха, сани ефенди! — казваше. И пак: — Ха-ха-ха!...

— Той мен ме знае, но ваша милост в дранголника ви вкарва като нищо! — заливаше се от смях и Шакир. — Трябва, трябва да разправя на вали паша, той обича такива смехории!...

Когато най-сетне стигнаха завоя и между разцъфтелите дървета се провидяха къщите на града, Шакир се качи на коня си.

— Задължен оставам, Атанасович ефенди! — каза той.

— Не, аз оставам задължен за добрата компания! — отвърна веднага Левски.

Адютантът направи знак на слугата си и двамата препуснаха. Файтонът ги следваше от разстояние.

— Ама че паун! — сви презрително устни Големия.

— Не, фанатик е и е по-опасен от Ибрахим бей — рече замислено Левски.

3

В просторната конашка одая при мюдюрина, добродушен и сговорчив мъж в напреднала възраст, имаше гости: Ибрахим и току-що пристигналият Шакир. Седяха на миндерите, пушеха, разговаряха.

— Друг не може да бъде освен вашият Баш комита Левски! — рече мюдюринът. — В моя град винаги е било мирно, ратаите тук са покорни... А сега току изведнъж...

— Че е той, той е! — отсече Ибрахим и разчеса с пръсти брадата си.

— Колко са ранените? — осведоми се адютантът. Сдържан беше. Официален. Различен от преди във файтона.

— Двама, да, двама — отвърна печално мюдюринът. Искаше и още нещо да прибави, но беят го превари:

— Ранени ли? Убити ги кажи направо, макар че са живи! Де се е чуло!... Кой друг ще се осмели да стреля на правоверен!!

Той говореше, а Шакир го гледаше с присвити очи. И не че беше на друго мнение, но неприязънта между тях вече се проявяваше във всяка подробност.

— Първото, което трябва да известя негово превъзходителство валията, е: докъде сте стигнали с разследването, ефендилер? — каза той.

— Ами като не знае човек откъде да почне... — започна с половин глас мюдюринът. Така и не завърши.

Но Ибрахим си имаше готов начин за разследване.

— Бе ще събера аз чорбаджиите, че като им метна по един бой... — И той се надигна на миндера, сякаш отиваше да изпълни закана си.

— Недей така, бей! Добре се спогаждаме ние с тях — разубеждаваше го мюдюринът. — Аллах, какво ще ти знаят те?!

— И да не знаят, ще научат! — упорствуваше бинбашията Ибрахим.

— Негово превъзходителство изрично забрани подобни методи — едва прикри презрението си Шакир.

— А с перце ли да ги галя тия бунтовници?

— Запомнете, че никой не говори за бунтовниците, бей. Като заловим Дякона Левски, негово превъзходителство пръв ще заповяда да го окачат на бесилката. Но заповедта е ясна: да се търси съдействието на просветените раи! Имате такива във вашия град, мюдюр ефенди, нали?

— Ами има... има, как да ги няма! Учат се гяурите — и по французки, и по московски...

— Ето!... Ние трябва да печелим, като ги приобщаваме към нас, казва негово превъзходителство. И сами да гостуваме в къщите им, а не да ги докарваме тук със заптии! — говореше Шакир. Очите му блестяха с фанатично убеждение. И с тържество блестяха, че е надвил противника си.

Добродушният, примирителен мюдюрин безпомощно гледаше ту единия, ту другия.

— Правоверни! Какво вие?... Ами вървете тогава да ви вода при даскал Тодора де! Наш човек е той; и по французки говори; и каква градина има — рай! Пък ракията му, бей, чуваш ли, ракия и половина, ти казвам! — прибави мюдюринът, та да съблазни вироглавия бинбашия.

Къщата на даскал Тодор беше най-личната в града. Просторна, строена с много пари и вкус, за радост на окото. Но от всичко най-красива бе градината. Докато развеждаше из нея своя неочакван гост, даскал Тодор, все още млад мъж с голямо изпъкнало чело и брадичка а ла Луи Бонапарт, с гордост му сочеше ту зашумените алеи, застлани с пясък, обградени в бели камъчета, ту саксиите с чуждоземни цветя и забодени в пръстта дъсчици с названията им. Да, навред беше пролетта. Навред жужаха пчели. Възхитен, Левски се спираше на всяка крачка. Поемаше дъх дълбоко. Усмиваше се. Кимаше.

— Добре, че е тъй хубав тоя божи свят, инак как ще изтрае човек на теглилката му! — каза той, а вълнението му се беше пренесло и върху лицето на даскал Тодора.

— Радвам се, че дойде, Апостоле, радвам се, макар че ме е страх, признавам го...

— Страх ли?

— Боя се да не те подушат ония хрътки... И всичко — заради нашия щурав Лазар!

— Прати ли да го извикат?

— Пратих. Но слуша ли той напоследък... Никого не иска да знае!

— Да... И такива сме ги виждали. Какво се разбра, кой му е запалил кошарата?

— Турци.

— Имена знае ли? Защо стреля де кого завърне?

— Непокорна глава, Апостоле! Още на времето казвах... А сега си е навил на пръста: кошарата ми, овцете ми, жена ми...

— Не знаех за жена му.

— И тя е била там... Изпрати я някъде... Никому нищо не продумва...

Те приближиха беседката. Там бе сложена масичка. Край нея няколко плетени столове.

— Седни, заповядай, Апостоле. Не, няма да ми откажеш, гост си ми. Пък и докато дойде Лазар... — Но тъкмо тогава се зачуха гласове откъм къщата.

— Сигурно е той — рече даскал Тодор и се извърна.

От изненада лицето му се вкамени. По засенената алея приближаваха мюдюринът и още двамина офицери.

— Бягай, Апостоле! По-скоро! — прошепна той ужасен, познал дошлия в градчето им началник на валийската полиция Ибрахим бей.

Ала късно беше. Пък и мюдюринът викаше вече:

— Гости ти вода, Тодор ефенди! Ха̀ добър ден!...

— Дръж се! Овладей се! — побутна го ободрително Левски. — Нали чуваш: гости!...

Като насън даскал Тодор тръгна да ги посрещне.

— Голяма, голяма чест — повтаряше. По изпъкналото чело бе избила студена пот. Луибонапартовската брадичка се тресеше.

Левски побърза да се намеси.

— Ето че пак се срещнахме! — рече той усмихнато на Шакир.

— Я, вие не сте ли в хана? — изненада се адютантът. Направи темане. Здрависа се дори.

— Срещам аз на улицата господин Тодора, стар познат от Истанбул... Това се казва късмет!... — впусна се да обяснява Левски, но бинбашията, вторачил очи в лицето му, по обичая си най-безцеремонно го прекъсна:

— Бе чудя се аз откъде ти знам физиономията?!...

— С Атанасович ефенди наедно пътувахме до тука, ефендилер! — поясни веднага Шакир. — В Истанбул си го срещал, бей.

— Така става тя, който не ти трябва, срещаш го, когото търсиш, бяга, та се крие! — рече многозначително Ибрахим и всеобщ смях изпрати думите му.

Те насядаха край масата. Слугинята донесе мастика. Студена да е, предупреди бейт! А когато се чукнаха за здраве и Левски остави чашката си на масата, Ибрахим наистина се учуди.

— Хей, за първи път виждам гяурин да не пие! — разкикоти се той, тупайки новия си познат по гърба.

— То е заради стомаха, бей... Нещо ял ли съм, какво?...

— Да, да, нали разправяхте!... — потвърди Шакир.

— Аз пък имам един стомах, всичко гълта! — обяви бинбашията.
— И все съм жаден, хей, шейтан! Даскале, я налей пак!...

Даскал Тодор веднага се пресегна, напълни чашката му, препълни я дори. А тъкмо тогава видя, че нов гост е дошъл. Повиканият Лазар. Приблизил безшумно, гостът стоеше занемял, вторачил неприязнени очи в турците.

— Кой е тоя? — попита Ибрахим. Подозрително оглеждаше запуснатата му външност. Шакир също се обърна.

— Мой съсед, ефендилер!

— Охо! Лазар ефенди! Влизай де, сядай! — позна го мюдюринът.

Но Лазар не помръдна. Само мускулчетата по лицето му презрително трепнаха.

— Не искам — отсече.

— Какво? Какво рече тоя? — ококори се Ибрахим.

— С турци на една маса не сядам! — изръмжа Лазар. Обърна им гръб да си тръгне. Ала паницата със сиренето политна подире му и страшният вик на бинбашията проехтя в цялата градина:

— Ай, свинска зурло!... Бе ти знаеш ли, че аз за тия думи в дранголника те натиквам! На пихтия ще те направя! — И той се надигна, разкопчавайки кобура на револвера си, защото Лазар се бе извърнал и злобно го гледаше.

— Бей? Какво говорихме! Тактично! — задържа ръката му Шакир.

Докато Левски правеше знак на стопанина по-скоро да изведе Лазар, смутеният, объркан мюдюрин не преставаше да апелира за спокойствие.

— Остави го, бей, пийнал е човекът!... Мирна рая е той, вярвай ми... Не си разваляй кефа, бей...

— Хм... Тоя непременно ще знае къде е Баш комитата — не можеше да се успокои Ибрахим. — Кълна се в брадата на пророка, знае го!

— Добре, съгласен съм! — кимна адютантът. — Но каква ни е ползата, ако го арестуваме сега? Я помисли!... Оня ще чуе и търси го после!... Не, слушай, аз имам свой план, бей. Ще сложим хора да го наблюдават тая нощ — и по него, по него... Разбираш ли?

Ибрахим навъси вежди. Мислеше. Шакир продължи:

— Или оня ще дойде при тоя, или тоя ще иде при оня!

— Хубаво! Ще чакам до сутринта. Но после аз си знам как ще го накарам да проговори. И тогава да не ми се месиш, чуваш ли!

— Тихо! — предупреди мълчалият досега Цариградчанин. — Даскалът се връща! По-добре е той да не знае нищо, ефендилер! Все пак той е тукашен!

И кимна многозначително. Другите също кимнаха. Наистина, какво споразумение.

Преди още да настъпи нощта, Шакировият план бе сложен в ход. По двама, по двама заптии завардиха уличките към дома на Лазар. Други легнаха до самата порта. Никой не би могъл да влезе, още по-малко да излезе, без да попадне в ръцете им. И така, клопката беше заложена, оставаше само да чакат!...

Но и в дома на даскала Тодор се приготвяваха по това същото време. Преоблечени като заптии, Левски и Големия пълнеха павурчета с ракия, сипваха вътре и приспивен прашец.

— Докторът твърди, че ще спи непробудно поне три-четири часа — каза Тодор. Той именно бе изнамерил тоя бял прашец.

— Отрова да бяхме сложили по-добре! — изръмжа Големия. Все му се искаше завинаги да се свърши с тия преследвачи и преследвания.

— Като рече за отрова, та се сетих. Да не забравим месото! — кимна Левски.

Преследванията и преследвачите наистина поставиха делото в опасност, но без тях нямаше да мине. Ако не хората на Ибрахим, други щяха да бъдат. По-важно е, казваше той, от време на време да даваме пример на нашите, че дяволът не е чак толкова страшен; пък и самия дявол да поизплашим, ако е възможно!

Половин час по-късно той и Големия вече бяха на път към Лазарови. Вървяха, допрели рамене един о друг. Поклащаха се, сякаш бяха пияни. Пееха по турски:

*Отде се не надаш, чожум
оттам заек излиза...*

— Ей, вие кои сте бе? — спря ги първият патрул.

— Ние... ние сме си ние! Тукашни сме!... — отвърнаха един през друг двамата.

— Какво сте се разпели!... Тихо!...

— Ако пийнете от нашата ракия, и вие ще пропееете! — ухили се Големия.

А Левски вече тикаше в ръцете им павурче. Ще го вземат на връщане. Така и не обясниха къде отиват. Пък и вече никой не ги питаше.

Те продължиха пътя си. Продължиха и песента. Пред портата на Лазар бяха мнозина.

— Млък! — рече брадатият Мустафа. — Ако сте дошли да ни бъркате работата, много се лъжете, хей!

И беше готов да ги отпрати. Но ракиените ухания го накараха дълбоко да се замисли.

— Насмукали се като смокове! — рече той колкото с упрек, толкова и със завист. — Така е уреден светът, за едни има, за други няма!...

— Добре де, добре! — съгласи се заптието Левски. — Остана нещичко и за вас... — И извади павурче. Но не една ръка го сграбчи и той беше принуден да извади второ и трето.

И тук вече пътят беше свободен. Те отминаха, скриха се в сянката на зида. Зачакаха. Четвърт час. Половин час.

— Сигурно са заспали — рече Големия.

— Провери за всеки случай.

Изпълнителен, както винаги, Големия се върна при портата. Пак си тананикаше. Подвикваше дори: „Какво става с павурчетата, хей, изпразнихте ли ги?“ Приблужи. Видя тъкмо каквото очакваше да види: мъже, натъркаляли се, зяпнали. Хъркат като заклани. За миг се изкуши да събере оръжието им. Да, пушки и револвери са нужни и на тукашния комитет, помисли си. Но така се и отказа. Разбираше, че това би довело само до усложнения. Левски го беше пратил да изпълни определена задача. Изпълни я. Не му оставаше друго, освен да се върне.

Сега предстоеше да се справят с кучето, защото подушило ги, то бясно лаеше отвъд зида.

— Дай месото.

Големия хвърли едно след друго няколко къса меса отвъд дувара. После двамата се вслушаха в ръмженето на кучето. Все по-скимтящо ставаше. Докато съвсем замлъкна.

— Хайде!...

Не им беше за първи път. Големия се наведе. Левски стъпи на гърба му. Покатери се на зида. Простря ръка, изтегли го. Двамата скочиха в двора.

Видяха кучето. Опънало крака, разтворило муцуната. В дъното беше къщата. Приблжиха.

Един поглед през прозорчето им показва къде спи Лазар. Повдигнаха мандалото. Отвориха безшумно вратата. Влязоха. При трепетливата светлинка на кандилото брадясалото лице на спящия изглеждаше неспокойно и зло. Или се преструваше, че спи?

Преструваше се или не, студената цев на револвера го разбуди. Той стреснато се надигна. Ужасените му очи не се откъсваха от двамата заптии, дръпнали се в полумрака.

— Кои сте?... Какво искате от мен? — изхриптя с омраза Лазар.

— Ти ли си гръмнал на Хамзи ага?... Ти ли си ударил Шевкет Тулум, а? Казвай! — питаше страшният подправен глас на Големия, докато Левски се беше дръпнал при камината и зорко следеше разпита.

— Отговаряй, керата! Уста нямаш ли!...

— Нищо не знам — рече най-сетне Лазар. С омраза го рече.

— Тъй ли?... Аз пък знам!

— Убий ме, разбойнико такъв — избухна нещастникът. — Живота ми почернихте, убий ме по-добре...

— Аха!... Значи ти гърмя?

— Аз гърмях, аз! Да можех, всички ви щях да избия!...

— Гяурино, издаде ли се...

Внезапно Лазар скочи от леглото, наблизо бе скрит револвер и той се хвърли да го вземе, но началникът на Комитетската тайна полиция с един удар изби оръжието от ръцете му.

— Хич и не се опитвай — предупреди го той предизвикателно.

Това съвсем вбеси Лазара.

— Стреляй де! — разголи той гърдите си и крещеше: — Убий ме де!... Звяр такъв... Имота ми запалихте... жена ми озлостихте... мръсна сган такава...

— Къде е сега жена ти, а? Къде са децата ти? Къде си ги скрил? — продължаваше все със същия глас да разпитва предрешеният като заптие началник на комитетската тайна полиция.

— Убий ме, няма да ти кажа!

— Преди да те убия, друго ще кажеш... Кой са тук твоите съучастници?

— Никой не ми е съучастник!

— Демек сам?...

— Сам.

— Лъжеш, куче! А тоя даскал Тодор?

Лазар остана със зяпнала уста. Не беше и помислял, че властта знае за даскала.

— Казвай, хаирсъзино!... — промени тона Големия; увещаваще го. — Ако кажеш, само на заточение ще те пратим... И твоите, жена ти и децата, тях няма да ги търсим...

Смущение изплува в очите на нещастника. Въртеше глава. Гледаше заптията пред себе си. Взираше се и в другия, останал в тъмнината и безучастен. А те чакаха безмълвни.

— Не знам — отвърна той след предълго колебание, ала го изрече с глас, от който прозираше, че твърде добре знае.

— Ясно. И кои други? — настоя студено Големия.

— Нищо не съм казал! Нищо не казах за даскала!...

— А другият, вашият хекимин? А?... И той ли?... А ковачът Рангел? Ами ратаите на чорбаджи Евтим?... Говори! Тези ли са в комитета?!

Сякаш удари се сипеха връз Лазара един след друг. Той гледаше зашеметен, целият се тресеше.

— Зверове! — викна отведнъж. — Кой издаде даскала?... Кой ви рече за другите?!...

За миг мълчание изпрати виковете му. Сякаш увиснаха на потона. Той въртеше глава и не разбираше какво става. Неволно повтори:

— Кой, кой издаде даскала...

— Ти! — рече с леден глас началникът на Комитетската тайна.

— Нищо не съм ти казал!

— Ти не отрече. Потвърди.

— Не е вярно... Аз...

— Ти не можа да устоиш, не можа да скриеш...

— Че ти нали знаеш?!...

— Аз те изпитвах. Да. И сега слушай присъдата си!...

Преди още да разбере истинския смисъл на думите, Лазар бе почувствувал промяната. Изумен, той видя, че страшното заптие пред него свали чалмалията фес и отлепи големите мустаци. Взря се. Като насън пристъпи.

— Ама... господи, боже мой... Ама... — Радостта бликна в лицето му. Не можеше да повярва, че беше истина. — Ами че аз тебе те знам... Ти нали си... не си ли ти Христо Големия, от Централния комитет не си ли?!...

— Аз съм Комитетската тайна — и сега си чуй присъдата!

— Присъда... ама как присъда? Нали и ти си от комитета... и аз, нали аз...

— Тъкмо за това. Слушай!

Стоящият назад все така привидно безучастен Левски беше запалил фенера и светлината му рязко очерта силуета на Големия. А срещу му стоеше Лазар и по лицето му се стичаха сълзи.

— Въпреки многократните предупреждения на местния комитет ти си продължавал своеволията си, от което е могло да произлезе неизмеримо зло за цялото наше свято дело — говореше неумолимият глас. — Ето защо Комитетската тайна полиция те разследва сега и разбра неустойчивостта ти при разпит. И ето каква е присъдата: За неподчинение и своеволие, както гласи уставът, осъжда те на смърт.

Изумен, Лазар цял се разтърси.

— Че аз... нали аз против душманите... — само успя да продума клетникът, когато неочаквано към него пристъпи и вторият заптия, свалил и той дегизировката си.

Лазар вторачи в него очи.

— Дяконе Левски, ти ли си! — викна разтреперан. — Брате! Апостоле наш!... — И изведнъж се хвърли да го прегърне. — Аз не съм... не съм...

— Не, ти издаде! — спря го Левски. — Ти не устоя... Но като преценява чистотата на помислите ти и че си страдал от нашите безчеловечни поробители, и че си готов да умреш за революцията, Централният комитет е властен да замени смъртната присъда с изгнание, та да запази огъня и ненавистта ти за многочакания ден.

— Изгнание?... Брате, брате, нищо не разбирам... Какво изгнание? Къде ще вървя?! — гледаше го все тъй изумен нещастният Лазар.

— Още веднага ще напуснеш къщата си. А утре на ранина и града!

— Къщата?... Града?...

— Мини да се обадиш на семейството си и продължаваш за Влашко.

— Във Влашко?... Що думате, бе хора! Че аз ни езика знам... ни пари имам... Как ще живея аз там?

— И други живеят, Лазаре!... Доще време и скоро ще е, всеки ще си е пак дома!

Той премигна. А после плувналите в сълзи очи се заизвързаха към четирите ъгли на стаята. Взираше се да запомни всяка подробност. Мъката на силни тласъци разтърсваше гърдите му. Сбогом, сбогом, за дълго сбогом, сякаш казваше. Мило му беше да се раздели, но трябваше да се раздели. Разбираше го вече.

— Ах! — отдъхна той най-сетне. — Да знаеш само какъв камък ми падна от сърцето, Апостоле!...

— И на мене — усмихна му се с цялото си лице Левски. — Знам, знам! — И пристъпи, та по мъжки го прегърна. — От теглото е то! И от нетърпението е, брате, знам!

Внезапно Лазар се сети:

— Чакайте, как ще изляза от града, щом е обграден? По-добре да се скрия някъде.

Големия шумно се плесна по челото.

— Вярно бе!... Как ще го изкараме гяур Лазар! — И дяволито намигаше.

— Е, това си е моя работа! — каза Левски. — Сега по-скоро се стягай и да вървим...

Беше ранни зори и улиците на града бяха пуси, когато Ибрахим бей, сънувал все тревожни сънища, тръгна да види попаднал ли е Баш комитата в поставената клопка.

— Е? — рече той от коня си на пресрещналия го адютант.

— Все още нищо...

Друг път може би такъв отговор би ядосал бея, но сега той само се усмихна глупаво и разчеса брадата си.

— Хм... То си е за твоя сметка, сани ефенди! Уговорихме се! — каза. — Чу ме, нали? Ти ще отговаряш пред вали паша, ако нищо не излезе!

— Това все още е само една възможност... — заоправдава се адютантът. Беше смутен, наистина, но не се предаваше.

— Аха!... Тъй, тъй! Чакам аз... Ще чакам и ще видя! Кой иде там? Не е ли Мустафа чауш?

Наистина, откъм дъното на сокака се задаваше чаушът. Но той съвсем не тичаше, както биха очаквали. Крачеше малко несигурно. Размахваше ръце. Прозяваше се. Някаква котка се бе появила на съседния зид, той й говореше, примамвайки я.

— Ти не можеш ли да вървиш по-живо — пресрещна го ядосано Шакир. — Е, какво?

— Ами...

— Какво ами?... В името на пророка, продумай най-сетне!

— Ами...

— Говедо! — не изтрая и бинбашията. — Влезе ли Баш комитата?

— Ами, никой не е влизал.

— А гяур Лазар да е излизал?

— Никой не е излизал.

— Никой? — не можеше да повярва Шакир.

— Никой — потвърди чаушът и широко се прозя.

— Разбра ли най-сетне! — избухна беят, тържествуващо вторачил изпъкналите си очи във валийския адютант. — Да ти е за обица!... А сега мене гледай! Като му хвърля на Лазара сто тояги и още сто... Пък може и Баш комитата да е вътре... Ами там се крие я! А?! Аллах, как не ми дойде досега наум!... Всички на конете! — ревна той. — След мен!

Предводителствуван от началника си, конният отряд се източи с тропот. Чаушът Мустафа също се втурна подире им. Шакир мрачно гледаше след тях, докато завоят ги скри.

Но тъкмо тогава зад него се зачу друго трополене. Приближаваше файтон — да, познатият файтон на новинарина Атанасович ефенди. Файтонджията му беше пребрадил лицето си с шарена кърпа, кривеше се и изглеждаше, че наздравата го боли зъб.

— Е, сани ефенди, заловен, нали? Заловен! Мога да напиша, нали? — заклима още отдалече новинаринът. — И ще позволите вашето име, нали? Вашата идея...

— Нищо не излезе — спря го мрачно Шакир. — Възможно и да не е в града!...

— Да не е в града... Но беят нали каза...

— Беят подведе и мен! А сега отива да разбива вратите на оня Лазар.

— Небеса! Да бих могъл само да опиша тая случка. Жалко, жалко, авторитетът на бея не позволява!...

— Елате да видим какво е станало с тоя авторитет! — намигна адютантът.

Шакир явно бързаше да прехвърли кривите дърва от своята в Ибрахимовата кола. И подкара коня си. А след него тръгна файтонът с новинарина.

Когато стигнаха къщата на Лазар, от разбитата ѝ порта вече излизаше Ибрахимовата команда. Начело вървеше беят, мрачен. Двама от заптиите мъкнеха отровеното куче.

— Няма ли го, бей? — пресрещна го от файтона Атанасович ефенди.

— Я си върви по пътя бре! — стрелна го с изпъкналите си очи Ибрахим. Хич не му беше до обяснения. Най-малко на гяури, пък били те и привилегировани.

Новинаринът и Шакир се спогледаха многозначително.

— Жалко — рече гласно новинаринът. — Много жалко! Тъкмо мислех да опиша в моя вестник...

— Слушай, махай се от главата ми по-скоро, да не си го изкарам на теб...

— Но градът нали е заварден, бей, забранено е да се излиза!...

— Теб пък кой те спира! Махай се от главата ми! Мустафа, хей, Мустафа, стига си зяпал кучето. Придружи негова милост до края на града и после, както съм заповядал: птиче да не пропуснете! Опита ли се някой да излезе, без предупреждение, стреляйте... Ще го хвана аз, тук е! И Баш комитата, и гяур Лазар, на него поне вече му знам сурата! — чуваше се гласът на бея и когато файтонът с качилия се при Левски Мустафа чауш заподскача по разкъртения калдъръм, отдалечавайки се.

Четвърт час по-късно Левски махна очилата, отлепи мустаците и се обърна да огледа още веднъж останалия в котловината градец.

— Махай и ти тая кърпа, Лазаре! — рече на файтонджията си. — Ще изчакаме в насрещното село Големия и после ти към Влашко, а ние по нашия път.

— Само едно ме е грижа, Апостоле... — въртеше се неспокоен Лазар.

— Какво?

— Ами за него, за Комитетската тайна. Оставихме го там, в пъклото... И всичко заради мен!...

— Виж, това нямай грижа. От стара коза яре е той, Големия! Бъди спокоен, ще намери как да се измъкне!...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.